
ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, СІМЕЙНЕ ПРАВО

УДК 347.61/.64

DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2021.1.4>

Н. С. Бутрин-Бока

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного права і процесу
Західноукраїнського національного університету

ШТУЧНЕ ПЕРЕРИВАННЯ ВАГІТНОСТІ: ПРАВОВИЙ ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Здоров'я майбутніх поколінь залежить від здоров'я жінки, майбутньої матері, здоров'я якої починає формуватися ще з її народження, дитячого віку. Несприятливі показники стану репродуктивного здоров'я населення, особливо дівчат і підлітків, ставлять проблему небажаної вагітності на одне з перших місць, яка має не тільки медичне, а й соціальне значення.

Питання статевого виховання підлітків завжди були пов'язані з труднощами у своїй реалізації. У кожній країні вони вирішуються по-різному, відповідно до економічних та соціальних передумов, впливу релігії. Однак, очевидно, якщо підлітки приймають рішення про початок ранніх статевих стосунків, необхідно надати їм консультування і допомогу, щоб зменшити ризик небажаних наслідків цього рішення. Не дивлячись на велику кількість сучасних засобів контрацепції і доступність послуг з питань планування сім'ї, кількість абортів у дівчат та підлітків за останні роки суттєво не зменшується. Сучасним методом переривання вагітності є медикаментозний аборт. Аборт не є методом планування сім'ї, але в разі прийняття жінкою рішення щодо переривання вагітності у термін, дозволений законодавством, послуги мають бути надані з використанням безпечних методик та дотриманням репродуктивних прав жінки. Право жінки на безпечний аборт закріплено в матеріалах Міжнародної конференції з питань народонаселення і розвитку (Каїр, 1994 р.) та Четвертої Всесвітньої конференції зі становища жінок (Пекін, 1995 р.), що схвалені Україною та лягли в основу нормативно-правової бази з питань збереження репродуктивного здоров'я. Для порівняння – у Польщі за останні 17 років зробили 82 329 абортів. Це в 365 разів менше, ніж в Україні. Нині у нас щодня роблять по 700 абортів. За офіційною статистикою, 1990 року в Україні було зроблено 1 млн 19 тис. абортів, 2000-го – 434 тис., 2006-го – 230 тис., 2018-го – 46552 тис. Як бачимо, динаміка падає, втім неусвідомлення подальших наслідків та безпечність до свого здоров'я не зупиняє дівчат та жінок відмовитися від цієї процедури.

Ключові слова: аборт, зачата дитина, ненароджена дитина, право на життя, вагітність, злочин, право жінки.

Постановка проблеми. Право людини на життя – це чи не найголовніше особисте право людини. Воно закріплене в конституціях усіх без винятку держав світу і складає фундамент інших особистих прав. Але, як не парадоксально, момент виникнення цього права залиша-

ється чітко не визначеним. Кожна з країн самостійно на власному законодавчому рівні вирішує питання щодо життя ненародженої дитини, а також проведення абортів. У першу чергу це пов'язано з тим, що питання захисту зачатої дитини не є однозначно врегульованим і на сьогодні не існує офіційного документа, який би декларував юридичні підходи щодо

визначення, з якого моменту виникає право на життя [2].

Тому, на нашу думку, доцільним є здійснення аналізу законодавчої бази нормативно-правового регулювання штучного переривання вагітності у різних країнах світу, що дозволить в подальшому об'єднати національні наукові підходи щодо визначення моменту, з якого виникає життя в єдину інтернаціональну концепцію.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі проблеми даної тематики досліджували такі вчені-юристи, як М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В. І. Борисов, С.В. Бородин, В.О. Глушков, Ю.В. Гоголь, І.І. Горелик, В.К. Грищук, П.С. Дагель, М.І. Загородніков, А.А. Жижиленко, А.М. Красіков, Н.Є. Крилова, В.М. Куц, Г.К. Лапко, Л.М. Лебідь, Л.А. Лозанович, Є.М. Моїсеєв, В.А. Мисливий, Л.А. Остапенко, А.М. Орлеан, О.М. Попов, Р.О. Стефанчук, Х.І. Романюк, А.А. Піонтковський, М.В. Радченко та інші.

Мета статті – здійснення аналізу законодавства іноземних держав щодо питання про штучне переривання вагітності, а також розроблення певних висновків та пропозицій.

Виклад основного матеріалу. Штучні аборти – одна із сучасних глобальних проблем світового масштабу. Це пояснюється тим, що більше 40% населення планети проживає в державах, де законодавством дозволяється здійснення абортів на ранній стадії вагітності лише за бажанням і волевиявленням жінки [3].

Однак існує і позитивна тенденція – у високорозвинених державах таким методом регулювання народжуваності, як штучне переривання вагітності, користуються все менше, надаючи перевагу надійним та менш шкідливим засобам контрацепції.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, щороку у світі нараховується близько п'ятдесяти мільйонів абортів, половина з яких проводиться нелегально, в обхід закону. Це дає підстави вважати, що понад 20% від усіх вагітностей приречені на загибель. Кожен п'ятий людський ембріон помирає невдовзі після його зачаття [4].

Зрозуміло, що кількість абортів, в першу чергу, залежить від рівня еконо-

мічного життя населення, забезпечення медичними препаратами та препаратами контрацепції, а також наявності законодавчо закріпленого права жінки на здійснення абортів чи відсутності такого права.

Аналізуючи нормативно-правові акти різних держав щодо питання допустимості здійснення штучного переривання вагітності, їх можна класифікувати на чотири категорії:

– Держави, в яких проведення абортів забороняється на законодавчому рівні. У державах, які належать до цієї категорії, аборт визначається як злочин проти внутрішньоутробного життя і прирівнюється до вбивства. У цих країнах за проведення абортів можна реально отримати тюремний строк, причому досить великий. Єдиним винятком, коли здійснення штучного переривання вагітності допускається, є випадок порятунку життя жінки, яка носить дитину.

До цієї категорії країн належать: Афганістан, Іран, Ірак, Індонезія, Колумбія, Об'єднані Арабські Емірати (ОАЕ), Єгипет та ін. африканські та латиноамериканські країни. Єдиною європейською країною, яка входить у даний перелік є Ірландія [1].

– Держави, в яких аборт допускається лише за медичними показниками. Так, наприклад, в Іспанії з 1985 року легалізовані аборти у випадках згвалтування, серйозних аномалій плоду і ризику серйозної небезпеки, створюваної вагітністю для фізичного або психічного здоров'я жінки.

Окрім Іспанії, до цієї низки країн належать: Польща, Ізраїль, Аргентина, Бразилія, Мексика, Алжир, Нігерія, Коста-Ріка, Пакистан, Перу, Болівія, Гана, Кенія, Марокко та Уругвай [1].

– Держави, в яких аборт допускається тільки з медичних та соціально-економічних причин. У Люксембурзі, Великобританії, Фінляндії, Індії, Ісландії та Японії штучне переривання вагітності дозволене лише за медичними висновками (аномалія плоду, загроза життю породіллі) та соціально-економічними показниками (низький рівень життя, доходів), а також у випадках згвалтування.

У Великобританії відповідно до закону «Про аборти» для медичного абортів потрібні висновки двох лікарів, в яких

зазначаються причини необхідності його здійснення [1].

– Держави, в яких законодавчо закріплена свобода абортів. Це найбільш ліберальна категорія держав, в яких визнається право жінки самостійно вирішувати питання про вагітність і її продовження. У цих державах кримінальний закон спрямований на охорону здоров'я жінки, тому покаранню підлягають лише позалікарняні та аборти на пізніх термінах вагітності.

Штучне переривання вагітності на ранніх термінах дозволені в країнах СНД і Балтії, у колишніх югославських республіках, Австралії, Австрії, Албанії, Бельгії, Болгарії, Угорщині, В'єтнамі, Німеччині, Греції, Данії, Італії, Камбоджі, Канаді, КНР, на Кубі, в Монголії, Нідерландах, Норвегії, Румунії, Сінгапурі, Словаччині, США, Тунісі, Туреччині, Франції, Чехії, Швеції, ПАР. Наприклад, у Франції переривання вагітності допускається лише до закінчення дванадцятого тижня вагітності з моменту запліднення, а в подальшому – лише за наявності медичних показань. Також аборт у перші дванадцять тижнів після зачаття дозволений у Німеччині, Данії, Бельгії та Норвегії. А от переривання вагітності на більших термінах дозволяється тільки за наявності вагомих причин. У невеликій латиноамериканській країні Гайана аборт можна здійснити тільки у перші 8 тижнів вагітності, у Туреччині – у 10, при цьому для проведення абортів необхідна згода чоловіка, якщо жінка заміжня, або потенційного батька дитини – якщо дитина зачата поза шлюбом [5].

У США протягом довгого періоду часу було заборонено проведення будь-яких абортів, однак у 1967–1973 рр. сімнадцять штатів змінили місцеве законодавство і термін вагітності, на якому дозволені аборти визначаються кожним штатом самостійно. Аналогічна ситуація склалася й у сусідній Канаді, де найбільший термін вагітності, при якій дозволено аборт складає 18 місяців і 6 днів.

Аборт з соціально-економічних причин на пізніх термінах, тобто до 24 тижнів, дозволений в Англії але заборонений у Шотландії. У Фінляндії аборти за соціальними показниками дозволені тільки до 12 тижнів, а на більш пізніх термінах – тільки у

випадку загрози життю і здоров'ю матері, або при серйозних аномаліях плоду [5].

Продовжуючи аналіз законодавчої бази правового регулювання штучного переривання вагітності в іноземних державах, на нашу думку, варто звернути увагу також на відповідальність осіб за проведення незаконних абортів.

Ми хочемо звернути увагу на відповідальність за штучне переривання вагітності у двох європейських державах – Польщі, яка належить до категорії країн, аборт допускається лише за медичними показниками та Німеччині, де діє свобода здійснення абортів.

У Кримінальному кодексі республіки Польща злочини проти нормального розвитку плоду віднесені до злочинів проти життя і здоров'я. До них належать: припинення вагітності за згодою жінки з порушенням приписів закону або схиланні її до цього, переривання вагітності без згоди жінки із застосуванням до неї насильства, погроз чи обману. До обставин, що обтяжують покарання, належать настання внаслідок абортів смерті вагітної жінки, а також вчинення абортів, коли плід досяг здатності до самостійного життя поза утробою матері [5].

У кримінальному кодексі Німеччини передбачено, що жінка повинна усвідомлювати те, що ненароджена дитина має право на життя на будь-якій стадії вагітності. Тільки в тому випадку, коли буде доведено, що жінка усвідомлювала вищевикладене, коли здійснювала аборт, вона підлягатиме кримінальній відповідальності відповідно до статей розділу КК ФРН «Карані діяння проти життя». Цікавим є той факт, що кримінальне законодавство Німеччини закріпило такий склад злочину, як «агітація за переривання вагітності», даний злочин виражається у публічній рекламі здійснення абортів. Також КК ФРН закріплює кримінальну відповідальність за збут засобів для переривання вагітності [5].

У зарубіжному законодавстві не має чіткого і єдиного підходу до правового регулювання штучного переривання вагітності, що яскраво підтверджує своєрідну спрямованість політики держав у цій сфері: в одних країнах аборти допускаються, в

інших – допускаються за наявності певних підстав, в третіх – взагалі заборонені.

Висновки та пропозиції. Але ми вважаємо, що вирішення проблеми проведення абортів ґрунтується, в першу чергу, на моральності кожної матері, яка наважилася на аборт і кожного лікаря, який його проведе. Але варто запам'ятати, що із загальної кількості абортів (а це 50 мільйонів) 5 мільйонів випадків ведуть до інвалідності, 70 тисяч – до смерті жінки, 45% жінок стикаються з ускладненнями, 10% ніколи не зможуть народити здорову дитину, 28% жінок назавжди позбавляються можливості народити дитину [4].

Крім того, з огляду на правовий досвід іноземних держав та прагнення держави узгодити положення чинного законодавства зі Стамбульською конвенцією вважаємо за необхідне трансформувати норми цивільного, сімейного та кримінального права.

Список використаної літератури:

1. Білоусов В.М. Штучне переривання вагітності: прогалини в цивільному законодавстві. *Юридичний вісник*. 2016. № 1(38). С. 99–104.
2. Волошина В. Незаконне проведення абортів. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2015. № 4. 14 с.
3. Гоголь Ю.В. Правове регулювання штучного переривання вагітності : проблемні питання. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2008. № 3.
4. Офіційна статистика за кількістю абортів в світі по країнах. URL : <http://medicin.in.ua/ofitsijna-statystyka-za-kilkisty-abortiv-v-sviti-po-krayinah.html>.
5. Черевко К.О. Кримінально-правовий аналіз міжнародного законодавства щодо норми про кримінальну відповідальність за незаконне проведення абортів. *Форум права*. 2013. № 3. С. 733–738.

Butryn-Boka N. Artificial pregnancy: legal experience of foreign countries

The health of future generations depends on the health of the woman, the future mother, whose health begins to take shape from birth, childhood.

Adverse indicators of the state of reproductive health of the population, especially girls and adolescents, put the problem of unwanted pregnancy in one of the first places, which has not only medical but also social significance.

Issues of sexual education of adolescents have always been associated with difficulties in their implementation. In each country they are decided differently, according to economic and social preconditions, the influence of religion. However, obviously, if adolescents decide to start having sex early, they need to be counseled and helped to reduce the risk of unwanted consequences.

Despite the large number of modern contraceptives and the availability of family planning services, the number of abortions for girls and adolescents has not decreased significantly in recent years. The modern method of abortion is medical abortion. Abortion is not a method of family planning, but if a woman decides to terminate a pregnancy within the time allowed by law, the services must be provided using safe techniques and respect for the woman's reproductive rights. The right of women to safe abortion is enshrined in the International Conference on Population and Development (Cairo, 1994) and the Fourth World Conference on Women (Beijing, 1995), which were approved by Ukraine and formed the basis of the legal framework for preservation of reproductive health. For comparison, 82,329 abortions have been performed in Poland in the last 17 years. This is 365 times less than in Ukraine. Today we have 700 abortions every day. According to official statistics, in 1990 in Ukraine 1 million 19 thousand abortions were performed, in 2000 – 434 thousand, in 2006 – 230 thousand, in 2018 – 46552 thousand. As we can see, the dynamics is falling, but the lack of awareness of further consequences and safety for their health do not stop girls and women from giving up this procedure.

Key words: *abortion, conceived child, unborn child, right to life, pregnancy, crime, women's right.*